

Tiedepolitiikka-lehden podcast jakso 3: Hidas tiede

Mira Huusko (MH): Tervetuloa kuuntelemaan kolmatta Tiedepolitiikka-lehden podcastia! Minä olen Mira Huusko, olen yksi kolmesta Tiedepolitiikka-lehden päätoimittajasta. Vieraana tänään tässä podcastissa on Henna Juusola. Innoittajana oikeastaan tähän podcast-jaksoon on Puistokatu 4:n idea tarjota kiinnostuneille lounaskeskustelu tutkijan kanssa. Puistokatu 4 on tutkija- ja toimijayhteisö, joka jakaa samankaltaiset ekologisesti kestävä elämää vahvistavat arvot sekä toimii koollekutsuja erilaisiin tilaisuuksiin. Kävin itse lounaalla tutkija Henna Juusolan kanssa ja opin tosi paljon uutta. Henna oli myös vuoden 2024 toisen Tiedepolitiikka-lehden vierailevana päätoimittajana. Henna, haluaisitko esitellä aluksi itsesi ja päätutkimuskohteesi?

Henna Juusola (HJ): Kiitos Mira ja koko Tiedepolitiikka-lehden toimitus podcast-kutsusta! Olen siis Henna Juusola, korkeakoulututkimukseen erikoistunut tutkijatohtori Tampereen yliopistosta ja myös tosiaan Puistokatu 4:n tutkijajäsen. Oma tutkimukseni keskittyy ensisijaisesti korkeakoulutuksen sosiaaliseen ja ekologiseen vastuullisuuteen. Nykyisessä Koneen säätiön rahoittamassa hankkeessa minulla on keskiössä erityisesti kansainvälisen korkeakoulutuksen ekologinen ja sosiaalinen kestävyys, johon esimerkiksi kansainvälinen liikkuvuus liittyy vahvasti. Olenkin tässä tutkimuksessa tarkastellut tarkemmin muun muassa hitaan akateemisen liikkuvuuden näkökulmasta.

MH: Miten määrittelisit hitaan akatemian? Mitä se sinulle tarkoittaa?

HJ: Tämä on oikeastaan aika laaja teema ja aihe. Hidasta akatemiaa voi pitää kansainvälisenä tutkijayhteisövetoisena liikkeenä. Sitä ei ehkä Suomessa ole ihan hirveästi puhuttu, mutta muissa maissa tätä aihetta on käsitelty erilaisten workshopien ja erilaisten aloitteiden muodossa. Tässä taustalla usein mainitaan tällainen teos kuin Maggie Bergin ja Barbara K. Seeberin teos ”Slow Professor”, joka julkaistiin noin kymmenisen vuotta sitten. Kirjassa teemana on kiireen kulttuuri ja tehokkuutta korostavat akateemisen työn ehdot. He sitten ehdottavat, että hitaus voisi olla keino lisätä työhyvinvointia ja yhteisöllisyyttä ja sitä kautta mahdollistaa tutkimustyölle tilaa ja mahdollisuutta pohdiskelevaan ajatusprosessiin.

Itselleni melko inspiroivaa on ollut myös tutustua Raewyn Connellin verrattain tuoreeseen kirjaan ”The Good University”, joka on julkaistu pari vuotta sitten, jossa huomiona on, että tiedonmuodostus on sosiaalinen prosessi. Teoksessa yliopistot ajatellaan eettisinä ja osallistavina toimijoina ja yhteisöinä. Siinä korostetaan kilpailun sijasta yhteistyötä ja sitä, että yliopistoilla on vastuu osallistua sosiaaliseen ja ekologisesti kestävä tulevaisuuden rakentamiseen. Nämä ovat tällaisia taustalla olevia teoksia muutamia mainitakseni.

Itselleni tämä hidas akatemia merkitsee ennen kaikkea sitä, että olisi tilaa ajattelulle ja sellaiselle harhailuille. Olisi aikaa ja tilaa reflektoida sitä omaa tutkimusfokusta ja ylipäänsä koko tutkimusprosessia. Ajattelen myös, että toisinaan sellaisista harhapoluista ja sivupoluista, mitä tutkimuksessa tulee ehkä vastaan, voikin tulla pääpolkuja. Ylipäänsä ajan tarve kuuluu tutkimuksen luonteeseen aika olennaisellakin tavalla. Tämän ei pitäisi olla pelkästään yksilön vastuulla, vaikka se toimijuus tärkeää onkin, mutta aihetta olisi hyvä käsitellä rakenteellisemmin ja

tutkimusryhmien ja tutkimusyhteisöjen näkökulmista pohtia, mikä on vastuu tarjota tilaa ja aikaa tehdä tutkimusta.

Ajattelen, että sosiaalinen tiedon muodostus on hitaan akatemian yksi lähtökohta sekä yhteistyön tekeminen, vaikka yliopistoissa korostetaan paljon kilpailua, mutta todellisuudessa tutkimus tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden tutkijoiden kanssa ja tutkimusryhmissä. Sosiaalisen yhteisön merkitys on olennainen ja merkittävä. Omassa tutkimuksessani on tärkeää pohtia sitä, miten oma tutkimus sijoittuu ekologisesti kestäväan kehitykseen ja miten se tukee tämän planeetan rajoissa tapahtuvaa hyvää elämää.

Ehkä sellainen konkreettinen ja tuore esimerkki itsellä hitaasta akatemiasta on autoetnografinen tutkimus maata pitkin matkustamisesta korkeakoulututkimuksen eurooppalaiseen CHER-konferenssiin, jonne matkustin Helsingistä laivalla ja junalla Tukholman ja Saksan kautta Luxembourgiin. Tämän myötä oikeastaan akateeminen matkustus ja ylipäänsä akateeminen kansainvälinen yhteistyö sai uusia merkityksiä. Matkan tavoite ei ollut pelkästään akateeminen, vaikka se oli myös sitä. Siihen linkittyi vahva ymmärrys siitä ympäröivästä yhteiskunnasta ja ylipäänsä erilaiset reflektiot ja pohdinnat ennen matkaa, matkan aikana ja sen jälkeen siitä, mitä kansainvälinen yhteistyö minulle merkitsee ja se, minkä takia halusin mennä juuri sinne CHER-konferenssiin ja se toi, jos pohdin ekologia lähtökohtia, konkreettisesti esille sen, mitä käytännössä vaatii, jos haluaa vähentää omaa matkustamisen hiilijalanjälkeä ja sitä, miten ylipäänsä hiilijalanjälki lasketaan ja miten näitä erilaisten liikennevälineiden hiilijalanjälkiä voi vertailla keskenään. Siinä tuli paljon sellaista tiedonmuodostukseen liittyvää pohdintaa sekä sitä, mitä se käytännössä vaatii, jos ottaa enemmän aikaa vaikkapa matkustamiseen.

MH: Todella mielenkiintoista! Miten Henna ajattelet, että miten siis hidat akatemia liittyy kestäväan kehitykseen?

Henna: Tässä on useitakin yhtymäkohtia. Ylipäänsä korkeakoulututkijana ajattelen, että se, mitä tapahtuu korkeakouluissa, jollain tavalla heijastelee sitä, mitä ylipäänsä tapahtuu ympäröivässä yhteiskunnassa ja ylipäänsä muualla maailmassa ja sitäkin, mitä reilusti eli sosiaalisesti oikeudenmukainen kestävä kehitys oikeastaan on.

Hitautta itsessään voi pitää eräänlaisena vasta-argumenttina tälle kiihtyvälle elämälle, kiihtyvälle tuotannolle ja kiihtyvälle tahdille ylittää jatkuvasti uusia planetaarisia rajoja eli siis kaikkea niitä elämälle välttämättömiä lähtökohtia, kuten ilmasto tai makean veden kulutus ja luonnon monimuotoisuus, joita ihmiset ihan omalla toiminnallaan uhkaavat. Hitaan akatemian osalta omassa ajattelussa korostuu myös tämä reflektiivisyys, josta jo aiemminkin puhuin, ja asioiden puntaroiminen eli teemmekö me eettisesti ja ekologisesti kestäväa toimintaa ja kestäväa tutkimusta ja sitä, onko aidosti tilaa monitieteiselle ja kestävyyttä korostavalle yhteistyölle ja tunnistavatko rakenteet sekä reflektiivisyyden tarpeen että monitieteisyyden ja monimuotoisuuden ja monimuotoisen yhteistyön. Usein laajat monitieteiset hankkeet ovat todella tärkeitä juuri isojen, monitahoisten ongelmien ratkomisessa, kuten vaikka ekologisen kriisin, mutta samalla se vaatii aikaa siihen, että me pääsemme kärryille siitä, mistä tulokulmasta me tätä asiaa oikein ajatellaan ja millaisia metodologisia lähtökohtia meillä on. Jo pelkästään se vaatii aikaa.

Yksi tuore väitöskirja, Johanna Kallion väitöskirja sivuaa minusta aika kiinnostavalla tavalla tätä teemaa. Johanna Kallio on tehnyt väitöskirjan, jonka otsikkona on ”Ekologinen itsekasvatus: Aikuiskasvatuksen filosofiaa ekokriisien ajassa ” ja hän siinä puhuu tietoisesta ekologisesti myönteisen tahtotilan ylläpitämisestä. Ajattelen, että kyllä tähän tarvitaan tilaa ja yhteisön tukea.

MS: Miten Puistokatu 4:ssä yhteisön tuki tai yhteisöllinen tutkimusympäristö toteutuu? Miten hidas akademia näkyy siellä Puistokatu 4:ssä?

HJ: Tutkijajäsenen näkökulmasta Puistokatu 4 on minun mielestäni pitkäjänteisesti ja tietoisesti rakentanut toisia arvostavaa ja aktiivista kohtaamisen kulttuuria. Puistokadun taustalla on TAH-säätiö sekä Nesslingin säätiö. Puistokadulla toimii sekä tutkijoita että muita toimijoita, kuten järjestöjä ja yrityksiä. Kaikkien toimijoiden tavoitteena on tavalla tai toisella jollain lailla ratkoa ekologista kriisiä. Kun aloitin Puistokatu 4:ssä tutkijajäsenenä tämän vuoden alussa, meillä oli hyvä perehdytys Puistokatu 4:n toimintaan, jossa käytiin läpi muun muassa talon huoneentaulut, joissa puhutaan keskeneräisyyden vaalimisesta, toisten todellisuuden kuulemisesta, siitä, että me olemme kaikki kytköksissä toisiimme ja siitäkin, miten tutkijoiden yhteiskunnallinen aktivoituminen on maailmaa muuttava voima.

Ajattelisinkin, että Puistokatu 4:ssä yhteisöllisyys toteutuu ihan siinä organisaatiokulttuurissa. Siellä on tapana pysähtyä juttelemaan kahvitauolla ja lounaalla ja on tapana, että kerrotaan omasta tutkimuksesta, omasta järjestötoiminnasta tai yrityksen toiminnasta muille ja muut toimijat ovat tähän myös vastaanottavaisia ja haluavat kuulla enemmän. Siellä on myös kriittistä massaa, koska toimijoita on noin 70–80, on viikoittaisia yhteisiä aamukahveja, on monenlaisia erilaisia keskustelutilaisuuksia ja muita tapahtumia. Siellä tuetaan myös toimijoiden omia aloitteita. En myöskään väheksyisi ihan konkreettisia tiloja, jotka palvelevat läsnäoloa. Etätoiminnan mahdollisuuksia tässä vanhassa talossa on vähemmän. Puistokatu 4 sijaitsee siis Kaivopuiston lähellä Helsingissä ja on tällainen vanha puutalo, joka on remontoitu. Siellä on aika vähän mahdollisuuksia sellaiseen etätööhön tai etäkokouksien pitämiseen. Toisaalta ajatus onkin, että kun siellä ollaan, niin ollaan siinä tilassa läsnä.

Ajattelen, että Puistokatu 4 monella tavalla toteuttaa hidasta akatemiaa jo pelkästään niiden huoneentaulujen pohjalta. Kuunteleminen, keskeneräisyyden hyväksyminen ja tämän tyyppiset lähtökohdat ovat ylipäätään sellaisia, jotka itse yhdistän hitaaseen akatemiaan. Ylipäätään siellä on sellainen aika lempeä lähtökohta toiminnalle, vaikka samalla ollaan osa akateemista yhteisöä eikä se siitä mihinkään poistu, mutta sellaisella yhteisöllisyyden mahdollistamisella selvästi pystyy vaikuttamaan myös siihen, miten ihmiset toimivat ja miltä se tutkimuksen tekeminen tuntuu.

Meillä toimii Puistokatu 4:ssä ihan oma sisäinen hitaan akatemian verkosto. Tämä lähti liikenteeseen lounaskeskusteluista, mutta lopulta se konkretisoitui vähän isommaksi jutuksi. Meillä oli syyskuun lopussa interaktiivinen, kaikille avoin paneelikeskustelu aiheesta, mikä veti koko talon täyteen. Meillä oli siellä 40–50 osallistujaa ja juurikaan enempää ei niihin tiloihin mahdu. Siitä oleva tallenne on nähtävillä Puistokatu 4:n Youtube-sivuilla, jos jotakuta kuulijaa kiinnostaa.

MH: Mahtavaa! Miten ajattelet, kun te olette kuitenkin osa tutkijayhteisöä ja yliopistoyhteisöä, niin miten hidas akademia mahdollistuisi korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa, joita kuitenkin

Suomessa ohjataan hyvin tulosperustaisesti? Vai toteutuuko hidas akatemia vain säätiöiden ja muiden korkeakouluista riippumattomissa organisaatioissa?

HJ: Tämä on kyllä todella hyvä kysymys ja tärkeää, että nostit juuri tämän aiheen esille. Ylipäätään minusta olisi hyvä pohtia, miten tämänhetkiset rakenteet, kuten nyt vaikkapa tutkimusrahoitusta koskevat rakenteet tai vaikkapa akateemista työtä määrittävät organisatoriset ja kulttuuriset rakenteet mahdollistavat tällä hetkellä puntaroivan ja eettisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti vastuullisen tutkimuksen tekemisen. Kyllähän esimerkiksi kilpailu melko lyhyistäkin työsuhteista ja lyhyistä apurahapätkistä ei oikein itsessään tue eikä edistä pitkäjänteistä, sellaista harhapolkuista tutkimustyötä, joka taas vaikkapa monitieteisyyttä korostavassa kestävyystutkimuksessa voi olla tosi tärkeää.

Jotenkin ajattelisin, että sellainen yksittäinen konkreettinen ja omaa tutkimustakin koskeva asia kuin hidas matkustaminen, onko se työajallisesti tällä hetkellä mahdollista. Kannustetaanko siihen tutkimusryhmissä tai yliopistoissa, tiedekunnissa, korkeakouluissa ja luodaanko tämänkaltaiselle toiminnalle aikaa? Ylipäätään keskustellaanko tästä? Annetaanko se yhtenä vaihtoehtona? Mitä yliopiston matkustusohjesäännöt sanovat? Nämähän ovat juuri niitä rakenteita, jotka voivat kannustaa toimimaan jollain tavalla tai sitten toimia hidasteena tai esteenä toimia jollain tavalla.

Suurten linjojen ohella ajattelisin, että olisi tärkeää se, mitä tutkimusryhmissä ja tutkijan lähiyhteisössä tapahtuu. Kun puhuimme Puistokadulla ensimmäisiä kertoja tämän vuoden aikana hitaasta akatemiasta, Puistokatu-kollegani Miina Porkka puhui silloin muistaakseni tosi hienosti siitä, miten lähiyhteisö voi luoda sellaisen turvallisen tilan, eräänlaisen kuplan, joka mahdollistaa hitaan akatemian elementtejä eli sitä, miten hyväksytään keskeneräisyys, miten toimitaan ylipäänsä yhteisönä eli toimitaanko sosiaalisesti ja ekologisestikin kestäväällä tavalla.

Sitten taas vastaavasti, kun järjestettiin Puistokadulla hitaan akatemian paneeli, niin esimerkiksi panelisteina toimineet Arto Salonen ja Kaisa Kuurne puhuivat hienosti siitä, miten he kannustavat omia väitöskirjatutkijoitaan huolehtimaan myös omasta hyvinvoinnista ja ylipäätään uskomaan itseensä ja omaan tutkimukseensa. Ajattelisin, että akateemisella lähikulttuurilla on merkitystä myös siihen, miten hidasta akatemiaa voi konkreettisesti ja käytännössä toteuttaa. Ylipäätään myös sillä, miten me puhutaan asioista, mistä me puhutaan, miten muut ihmiset kohdataan ja se, voiko esimerkiksi tällaisesta hitaasta akatemiasta puhua. Jos tällaisen teeman esittää omassa tutkimusryhmässään, niin millainen se vastaanotto on. Onko se utelias, herättääkö se kiinnostusta vai onko se enemmänkin asia, josta ei halutakaan kuulla sen koommin?

Toki säätiöiden toimintaperiaate on monilta osin toisentyypinen kuin korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten. Kyllä esimerkkejä jo selvästi löytyy, miten hidasta akatemiaa tai niitä teemoja tai aiheita, mitkä hitaaseen akatemiaan liittyy, miten niitä eri ryhmissä toteutetaan. Esimerkiksi hidas matkustaminen voi olla jossain kestävyystutkimusta toteuttavissa tutkijaryhmissä ihan tavallinen tapa toimia, vaikka ei itsestään selvästi kaikissa. Maailma tuskin on valmis tämänkään osalta. Samalla minulla on kokemus, että hidas akatemia on ylipäätään herättänyt näin paljon kiinnostusta, niin se kertoo siitä, että ihmiset, tutkijayhteisöt, yliopistoyhteisöt, korkeakouluyhteisöt eli monet meistä kaipaavat muutosta siihen, mitä nyt on. Toivoisin myös itse, että jossain vaiheessa myös rakenteet huomioisivat tämän toiveen.

MH: Ihan mahtavaa! Olipas Henna mielenkiintoista kuunnella sinun puhettasi tästä hitaasta akatemiasta. Olisi hienoa, jos voisit jossain vaiheessa myös kirjoittaa aiheesta Tiedepolitiikka-lehteen ja esitellä ajatuksiasi myös koko Edistykselliselle tiedeliitolle. Kiitän tässä vaiheessa, ihanaa syksyn jatkoa ja hyvää jatkoa myös tärkeille hankkeillesi!

HJ: Kiitos ja kiitos, kun pääsin tänne vieraaksi!

MH: Kiva, kun olit!